

Julkaisija:

Suomen keltologinen seura - Finlands keltologiska sällskap (SFKS) r.y.
Toimisto: Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki p. 09 - 228 6790
email: sfks@voxopm.csc.fi

Seuran johtokunnan jäsenten yhteystiedot:

Harri Nyberg (esimies)

Kasvibiologian laitos, PL 27,00014 Helsingin yliopisto
tel. (09) - 708 5432 harri.nyberg@helsinki.fi

Tom Sjöblom (puheenjohtaja)

Uskontotieteen laitos, JP 13, 00014 Helsingin yliopisto
tel. (09) -191 23587 tom.sjoblom@helsinki.fi

Tuija Kuha

Kaskihara 3 A, 02340 Espoo
tel. (09) - 813 5013 email c/o jorma.kuha@vtt.fi

Petri Pietiläinen

Multniemenranta 12, 78300 Varkaus
tel. (017)-5528722 petri.pietilainen@pp.inet.fi

Kirsi Yläne

Puistotie 2-4 A 9, 02760 Espoo
tel. (09) - 863 8859 kirsi.ylanne@helsinki.fi

Pekka Toivanen

Musiikkitieteen laitos, Jyväskylän yliopisto, PL 35, 40351 Jyväskylä
tel. (014) - 601 352 ptoivane@pop.jyu.fi

Riitta Latvio (sihteeri)

Runeberginkatu 53 B 53, 00260 Helsinki
tel: (050) - 583 8597 riitta.latvio@vatt.fi

Tiedote ilmestyy neljä (4) kertaa vuodessa. Se lähetetään seuran jäsen-maksun suorittaneille. Jäsenmaksu on 60 mk ja opiskelijoilta 40 mk, joka voidaan suorittaa seuran pankkitilille PS-Tili: 800017-658 504.

Taitto: Riitta Latvio

ISSN 1239-8594

SFKS-tiedote

N:o 4/99 Vol. IV

Suomen keltolaisen seuran jäsentiedote

Tässä numerossa:

Kirja-arvostelut:

s. 4 Filppula, Markku 1999,
The Grammar of Irish English.
Language in Hibernian Style.

s. 6 Becker, Heinrich 1997,
ImBéal na Farraige:
Scéalta agus Seanchas faoi Chúrsaí
Feamainne ó Bhéal na nDaoinne.

Tapahtuu keltologian alalla:

Professori Tomás Ó Cathasaigh (Harvard) luennoi aiheesta *The War of the Gods in Early Irish Literature* pe 31.3. klo 12-14 Helsingin yliopiston päärakennuksessa auditoriossa XIII.

Tom Sjöblom väittelee aiheesta *Early Irish Taboos. Studying Cognitive History* la 1.4. Helsingin yliopiston päärakennuksessa auditoriossa XII.

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

Alkanut vuosituhat muodostaa myös uusia haasteita keltologialle niin maailmalla kuin täällä meillä kotoisessa Suomessakin. Myös SFKS:n konferensseissa ja tiedotteemme sivuilla on käsitelty kelttien etnisen identiteetin ja nk. kelttiläisten kansakuntien kysymystä. Se on kysymys, joka on herättänyt valtavasti keskustelua maailman keltologioiden keskuudessa, eikä selkeitä vastauksia ole vielä löytynyt.

Ongelmana ytimenä on pitkälti se, että keltologia, kuten myös suomalainen kansantiede, kantaa mukanaan kansallisen tieteen painolastia. Jokainen kansalliseksi tieteeksi muodostunut tutkimusala luo pohjan sille kuinka eri kansakuntia ja yhteiskuntia määritellään ja ymmärretään. Kansallinen tiede kokonaisuudessaan luo kansallista identiteettiä, vaikka yksittäiset tutkijat ja tutkimukset eivät sitä tekisikään.

Kun keskustellaan siitä olivatko keltit olemassa keskiajalla vai ei, on kyse myös semantiikasta. Kukaan ei varmaankaan halua kiistää sitä, että nykyisin kelteiksi kutsutut kansat olivat keskiajalla olemassa. Historiallisen todistusaineiston edessä ei voida edes kiistää sitä, etteikö nämä kyseiset kansat olisi erottautuneet esimerkiksi englantilaisista ja ranskalaisista ja päinvastoin. Esimerkiksi John of Salisbury piti walesilaisia barbaareina ja pakanoina ja ranskalaisia onnellisina ja sivistyneinä. Englantilaiset olivat hänen ajattelussaan jonkinlaisessa välitilassa, sillä karut olosuhteet estivät heitä pääsemästä ranskalaisten sivistystasolle. Etniset erot olivat siis todellisuutta myös keskiajalla, vaikka iirit ja walesilaiset eivät itseään kelteiksi vielä kutsuneetkaan.

Toinen keltologian haaste liittyy tieteen tekemisen käytäntöihin. Uusia tutkimusaloja ja menetelmiä syntyy keltologiankin puitteissa. Kulttuurintutkimuksen eri alat ovat kasvavassa määrin tulossa mukaan keltologiseen tutkimukseen. Näin tietomme kelttien kulttuurista ovat viime vuosien aikana lisääntynyt valtavasti. Toisaalta keltologian luonne on samalla muuttumassa. Kaikki tapahtuneet muutokset eivät

aiemmin selvittänyt muissa julkaisuissa. Todettakoon, että sodanaikaisen raaka-ainepulan johdosta levien hyötykäyttö ilmeisestikin lisääntyi huomattavasti ko. aikana ja eräät vanhat menetelmät, kuten levien poltto lannoitteen ja tuhkan saamiseksi (iir. *ceilpeadóireacht*) otettiin taas laajemmin käyttöön. Kirja perustuu Aran-saarten ja Cois Fhairrgen alueiden levänkerääjien ja kalastajien kertomuksiin ja osittain ne on kirjoitettu haastattelumuotoon; valitettavasti nämä tarinat ja haastattelut ovat säännöllisesti varsin lyhyitä, usein vain vajaan sivun mittaisia. Rungas alkuperäiskuvitus kuitenkin korvaa tämän puutteen varsin hyvin.

Levien hyötykäytön tutkimukseen perehtyneelle ei kirja tarjoa mitään varsinaisesti uutta, mutta on erinomaista, että Beckerin keräykset ovat keskittyneet pienimpään Aran-saareen, Inis Oírrin (engl. Inisheer), josta ei juurikaan ole aiemmin tällaisia materiaaleja julkaistu. Saarella, joka on noin 5 km pitkä, ei ole kahtakaan sataa asukasta, mutta kaikki puhuivat tuolloin iiriä, tosin sekoittaen joukkoon englantilaisia sanoja tai selittäen jotkin asiat englanniksi (paremminkin ehkä hiberno-englanniksi). Jonkin verran materiaalia kirjassa on myös Inis Mórilta (engl. Inishmore) sekä Cois Fhairrgen rannikolta, etenkin Carnasta. Sen sijaan Inis Meaóinilta (engl. Inishmaan) materiaalia on hyvin vähän.

Kenttätöössään Becker käytti etupäässä lehtiötä ja kynää sekä kirjoituskonetta, mutta sai myös lainaksi 'ediphone'-laitteen Liam Mac Coisdealalta ja pystyi siis myös jonkin verran äänittämään materiaalia. Inis Oírrin asukkaiden harrastama levien hyötykäyttö ja siihen liittyvät perinteet ja uskomukset tulevat siis teoksessa erittäin hyvin esiin, mutta muut alueet on selvästi laiminlyöty kenties kirjan laajuutta koskevien seikkojen vuoksi. Teoshan ei ole mikään tieteellinen tutkimus vaan materiaalikokoelma, jollaista Heinrich Beckerillä on todennäköisesti hallussaan paljon enemmänkin; kyseessä on siis kansanperinnevalikoima. Huomioonottaen Beckerin korkean iän olisi tietenkin toivottavaa, ettei hänen materiaalinsa joutuisi hukkaan vaan, että sitä voitaisiin julkaista lisää.

Kielellisesti teos on kaunista ns. Cois Fhairrgen murretta, ja sitä voisi aivan hyvin käyttää esim. tämän murteen lukukirjana. Luonnollisesti teoksen lukeminen vaatii jonkinasteista iirinkielen taitoa, mikä rajoittaa sen käyttömahdollisuuksia, mutta kertomusten lyhyiden vuoksi lukeminen ei vaadi kovin suuria ponnistuksia. Erikoista on, että teokseen kirjoittamassaan esipuheessa Becker ei käytä varsinaista Cois Fhairrgen murretta, vaan lähempänä ns. standardisoitua yleiskieltä olevaa kielimuotoa. Alkuperäismateriaali sen sijaan on puhdasta Aran-saarten ja Cois Fhairrgen iiriä.

Voin lämpimästi suositella teosta kaikille jotka ovat kiinnostuneita Galwayn rannikon ja saarten vanhoista, mereen perustuvista elinkeinoista. Kohtaamme teoksessa maailman, joka on jo suureksi osaksi hävinnyt ja jonka silminnäkijänä Heinrich Becker on ollut eräänä harvoista elossa olevista tämän ajan tutkijoista.

Harri Nyberg

KIRJA-ARVOSTELU

Filppula, Markku 1999,

The Grammar of Irish English.

Language in Hibernian Style.

London and New York: Routledge.

Tämä on tuiki tärkeä teos. Se käsittelee Irlannissa puhuttua englantia ja osoittaa mitä vakuuttavimmin, miten iirin muodostama substraatti selittää erittäin huomattavan osan niistä piirteistä, jotka sen muista englanneista erottavat. Siinä tekijä on koonnut jo pitkän tutkijauransa tärkeimmät saavutukset yhteen kirjaan. Kirjaa todistaa Filppulan olevan maailman johtavia irlanninenglannin erikoistuntijoita kuuluen näin jo kunnioitettavan suureen suomalaisten huippuanglistien joukkoon.

Kirjassa on 11 lukua. Johdannon jälkeen toinen luku käsittelee englannin asemaa Irlannissa keskiajalta nykypäivään asti ja sitä, miten se on vuosisatojen kuluessa kilpaillut iirin kanssa. Kilpailun se on nyt melkein voittanut, mutta Filppulan kirja osoittaa selvästi, miten katoava iiri on juurtunut irlanninenglantiin. Kolmannessa luvussa käsitellään eräitä keskeisiä asioita irlanninenglannin tutkimuksessa, mm. terminologiaa. Filppula ratkaisee mielestäni osuvasti ja onnistuneesti usein näreä herättäneen kysymyksen irlanninenglantia kuvaavasta termistä. Hän hyväksyy (s. 34–35) termit »Hiberno-English» ja »Irish English» sopivan neutraaleiksi, mutta käyttää itse lähinnä ensin mainittua siksi, että sen käyttö on jo melkoisen vakiintunut. Puolestani totean, että suomeksi »irlanninenglanti» tuntuu muita vaihtoehtoja luontevammalta.

Neljäs luku esittelee lähteet ja metodologian ja seuraavat luvut antavat täydentävät kuvaukset nominaalilausekkeista (5.), verbilausekkeista (6.), kysymys-, vastaus- ja kieltolauseista (7.), komplekseista lauseista (8.), prepositioista (9.) sekä fokuoinnista (10.). Viimeinen luku sisältää selkeän yhteenvedon ja vertailun muihinkin kontaktikieliin. Lisäksi kirjaan kuuluu kolme liitettä, jotka käsittelevät tekijän käyttämiä tietolähteitä, sekä puhujia että tekstejä. Näitä seuraavat loppuviitteiden muodostama oma lukunsa (minusta alaviitteet olisivat onnistuneet paremmin; syypää lienee englantilaisen kustantajan aikansa elänyt huono tapa), kirjallisuusluettelo ja hakemisto.

Seuraavassa käsittelen paria kohtaa Filppulan kirjasta, jotka olen valinnut siksi, että niissä oleville piirteille löytyy yhtymäkohtia suomen kieleen. Saamme muun muassa tietää

(s. 162–3) irlantilaisen vastaavan aivan samalla tavalla iiriksi ja englanniksi kysymykseen *is é an múinteoir é?/he is the teacher? - is é/he is*. Samoin kuin suomessa, vastataan mieluummin verbiä toistamalla kuin englannin *yes*-sanaa tms. käytämällä. Sama pätee epäsuorissa kysymyksissä. Esimerkiksi lause (s. 168) *I don't know was it a priest ...* vastaa vakioenglannin lausetta, johon sisältyy joko *if* tai *whether*. Olen täysin samaa mieltä, että iiri näissä lauseissa on ilmiselvästi vaikuttanut irlanninenglantiin. Suomikaan ei puolestaan juurikaan salli *jos* eikä *mikäli* sanoja tällaisessa yhteydessä.

Toinen kohta on hiukan monimutkaisempi. Kyseessä on prepositioiden käyttö. Filppula osoittaa (ss. 231–) aivan oikein, että irlantilaiset usein käyttävät *with*-prepositiota yhteyksissä, joissa vakioenglanti ei niin tekisi, vastaten ilmiselvästi iirin *le*-preposition käyttöä. Toisaalta hän jatkaa (s. 234) huomauttaen, että sen agenttiivinen ja instrumentaalinen käyttö on melko harvinaista. Nämä kaksi käyttöä olisi kuitenkin ollut syytä pitää erillään. Hänen esimerkkinsä ovat: *toghladh an dún leis/the fort was stormed by him* ja *gearr le scian é/cut it with a knife*. Mikäli ne kääntää sanasta sanaan suomeksi, huomaa melkoisen eron lauseiden välillä: »linna valloitettiin hänellä» on nykysuomessa mahdoton ilmaisutapa (po. *linnan valloitti hän*), kun taas *leikkaa se veitsellä* on aivan hyvää suomea. On kiintoisaa todeta, ettei nykyiirikään hyväksy tässä yhteydessä agenttia. Iiristä ao. ilmaisutapa jäi pois muutama vuosisata sitten, joten ainoaksi hyväksyttäväksi ilmaisutavaksi on tässä yhteydessä jäänyt *thoghail sé an dún*, missä on aktiiviverbi ja nominatiivissa oleva subjekti, kuten nykysuomen vastineessakin. Filppula mainitsee esimerkkinsä lähteeksi sanakirjan, mutta ei sitä, että ao. esimerkin oli sanakirjantekijä Ó Dónaill (1977, 754 § 15) varustanut vanhentunutta kielenkäyttöä tarkoittavalla lisukkeella »Lit:». Toivon tekijän tulevaisuudessa käsittelevän *with*-preposition agenttiivista ja instrumentaalista käyttöä erikseen: tulokset olisivat varmaankin mielenkiintoisia.

Niin kuin mainitsemani loppuviitteet, tämäkin on pikkuseikka, joka varmaankin on helposti korjattavissa kirjan seuraavissa painoksissa. Olen nimittäin täysin vakuuttunut siitä, että Markku Filppulan kirjasta tulee hyvinkin pian alansa klassikko, jota vastuuntuntoinen kustantaja ei voi päästää loppumaan valikoimastaan.

Anders Ahlqvist
Ollscoil na hÉireann, Gaillimh
Helsingin Yliopisto

Kirjallisuus:
Ó Dónaill, Niall 1976. *Foclóir Gaeilge-Béarla*. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair.

Becker, Heinrich 1997:

*I mBéal na Farraiige:
Scéalta agus Seanchas faoi Chúrsaí
Feamainne ó Bhéal na nDaoine.*

243 s. Cló Iar-Chonnachta, Indreabhán (Co. Na Gaillimhe).

ISBN 1-900693-84-4. Hinta IEP 7.50.

Heinrich Becker syntyi Elben varrella Pohjois-Saksassa 1907. Nuorena poikana hän toimi isänsä apuna Elben kalastajana ja venemiehenä ja kiinnostui jo tällöin folkloristiikasta kuunnellessaan työtoveriensa juttuja ja tarinoita. Tämä johti hänet opiskelemaan ja v. 1934 hän julkaisi Marburgin yliopistossa väitöskirjan Elben venemiesten perinteestä saaden filosofian tohtorin arvon. Hän oli myös opiskellut englannin kieltä ja toimi Marburgissa englannin kielen yliopisto-opettajana.

Heinrich Beckerin elämä sai kuitenkin uuden suunnan v. 1935, jolloin Séamus Ó Duilearga saapui luennoimaan Marburgin yliopistoon. Ó Duilearga innosti hänet siirtymään Irlantiin, jossa hänen väitöskirjassaan käsittelemäänsä aihepiiriä olisi runsaasti tarjolla etenkin Länsi-Irlannin rannikon iirinkielisten asukkaiden parissa. Saksan tuolloisista oloista johtuen tämä onnistui hänelle kuitenkin vasta 1938, jolloin hän aluksi vietti seitsemän kuukautta Galwayn yliopistossa opiskellen iirin kieltä. V. 1939 hän asettui Ros an Mhliin, Conamaraan, jossa aloitti varsinaisen kansanperinteen keruun. Syyskuussa 1939 puhkesi kuitenkin toinen maailmansota, ja saksalaisena hän joutui poliisikuulusteluihin vakoilijaksi epäiltynä; tämän seurauksena hän joutui siirtymään Saksan edustustoon Dubliniin. Matkan hän teki moottoripyörällä, jossa oli saksalainen rekisterinumero, ja tällaisen ajoneuvon ilmestyminen Dubliniin Saksan edustuston pihalle aiheutti viljejä huhuja saksalaisten hyökkäyksestä Irlantiin ja maihinnoususta. Irlannin tuolloinen pääministeri Éamonn de Valéra ei kuitenkaan ollut mitenkään tunnettu englantilaisystävällisyydestään, ja hän oli päättänyt pitää Irlannin sodan ulkopuolella, missä hän onnistuikin. Näin Becker saattoi jatkaa työtään Irlannissa koko sodan ajan, ja seitsemän vuoden ajan hän toimi Galwayn yliopiston saksan kielen opettajana sekä keräsi koko ajan kansanperinnettä. Nykyisin hän asuu Dürenissä Saksassa ja on ollut yhteistyössä mm. Arndt Wiggerin kanssa.

Tällä tavalla syntyi myös nyt arvosteltava teos, jonka materiaali on siis peräisin 1930- ja 1940-luvuilta, ja Beckerin erityisen kiinnostuksen kohteena oli suurten levien hyötykäyttö ja siihen liittyvä kansanperinne. Becker näytti olevan etevä valokuvaaja, ja kirjan kuvitus onkin kokonaan peräisin hänen omista kokoelmistaan. En aio tässä lähemmin puuttua käytettyihin levälajeihin ja niiden käyttömuotoihin; näitä seikkoja olen jo

välttämättä ole hyvään suuntaan. Esimerkiksi alkuperäiskielien opiskelu ja hyvien tieteellisten editioiden valmistelu työ ovat muodostumassa ongelmaksi.

Suomessa kulttuurintutkimuksella on keltologiassa ollut vahva edustus, mikä on luonnollista maamme akateemiset perinteet huomioiden. Jatkossa pyrimme myös lisäämään yhteistyötä virallisella tasolla esimerkiksi irlantilaisten yliopistojen kanssa. Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta on jo solminut opettajavaihto sopimuksen Corkin yliopiston kanssa, jonka avulla toivomme saavamme ainakin kerran vuodessa opettajan Corkista tänne Suomeen. Toivomme myös että jatkossa sopimus saadaan ulottumaan myös opiskelijoihin.

Kansainvälisyys ja tieteellinen monipuolisuus ovat keltologialle tärkeitä, jopa elinehto. Se takaa tieteellisen tutkimuksen laadun ja sisäisen kritiikin ja keskustelun, jotka jo Karl Popperin mukaan ovat oleellinen osa jokaista vakavasti otettavaa tieteellistä tutkimusta. Tämä puoli ei onneksi keltologiassa ole koskaan ollutkaan varsinainen ongelma, mutta jatkuva uudistuminen varmistaa ainakin sen ettei niin pääse käymään myös lähitulevaisuudessa.

Terveisin Tom Sjöblom

TOIM. HUOM. Viime tiedotteessa 3/99 olleesta artikkelista **Yr Awen - Keskiajan kelttiläistä minimalismia** puuttui kirjoittajan nimi: **Pekka Toivanen**. Pahoittelemme lapsusta.